aby v rámci předpisů tohoto říšského zákona vydán byl doplňující zemský zákon komasační?

Nemáme odvahy, abychom k tomu radili. Ne snad proto, že bychom slepě a bezohledně trvali na tom, že v záležitosti komasační zasáhlo říšské zákonodárství v pravomoc vyhrazenou zemskému zákonodárství, že musí tudíž za každou cenu toto porušení býti napraveno a že musí pravomoc sněmu Českého býti restituována, třeba tím provedení opatření pro rolnictvo prospěšného bylo oddáleno. Nelpíme na formě pouštějíce se zřetele věc samu. Proto přiznáváme otevřeně, že za poměrů, jak v otázce komasační se utvářily, přimlouvali bychom se za provedení říšského zákona komasačního doplňujícím zákonem zemským, kdyby nebylo jiného prostředku, jak lze scelení v této zemi vhodněji a se zřetelem na rozdělení majetku pozemkového rolnictva v Čechách prospěšněji upraviti, než by bylo možno zemským zákonem vydaným na základě říšského zákona ze dne 7. června 1883.

Máme za to, že takový jiný prostředek je možný.

Dříve však, než naznačíme, jakou cestou třeba po našem náhledu nastupovati v otázce komasační, nutno k lepšímu porozumění dotknouti se cizího zákonodárství komasačního, jmenovitě toho, které našemu říšskému zákonu komasačnímu bylo vzorem. (Dokončení.)

Hospodářství sborů samosprávných.

Napsal *Jan Koloušek.*

I. Nedostatky autonomního hospodářství přirážkového a jeho neudržitelnost.

Od r. 1889 vykazují účetní uzavírky státních příjmů a vydání v Rakousku stálé a poměrně značné přebytky. Přes to, že státní vydání vzrůstají ustavičně, státní důchody pořád značně převyšovaly vydání, některý rok až o 30 mill. zl.

Ale tento potěšlivý výsledek státních financí má nepěkný a povážlivý rub. Rostoucí důchody státní nemohou přes to postačiti na nově vzniklé a rozhojněné potřeby veřejného hospodářství. Na nutné a neodkladné zvýšení platů úřednictva není úhrady a vláda přijatý již zákon neprovede dříve, pokud se jí nepovolí zvýšené daně na líh, cukr, pivo a petrolej. V každém skoro odvětví státní správy je třeba velmi mnoho ještě dohánětí, a finanční ministři malují již příšernými barvami deficity budoucí, nepřijme-li říšská rada nové daně v navrhované výši.

Ale mnohem horší je zjev, že na všecky potřeby veřejného hospodářství, uhrazované mimo rozpočet státní, není naprosto dostatečných důchodů a vůči stále zvyšovaným státním daním nelze na potřeby autonomních celků vůbec ani žádných vydatných zdrojů příjmových shledati. Rozpočty zemské, okresní a obecní vykazují deficity, vůči nimž všechno umění finančníků autonomních jeví se naprosto bezvýsledným a jež nelze uhraditi jinak nežli dluhy, kterými se arci situace stává ještě choulostivější.

Novými zemskými a obecními dluhy nekryjí se však žádná vydání investiční, t. j. taková, kterými se buď uspoří nákladů nutných v budoucnosti, nebo která zjednávají hospodářstvím těmto nové důchody, nýbrž dluhy ty jsou dělány jen na ukrytí běžných vydání. Dluhy zemské nutno nyní kontrahovati na platy úřednictvu a učitelstvu, na běžná vydání nemocnic i jiných dobročinných ústavů a podob., a těchto vydání do budoucnosti stále jen bude přibývati. Takovým dílem dosavadní deficity porůzné stále porostou a stanou se chronickým, těžko vyléčitelným, ne-li naprosto nevyléčitelným zlem. Na příkladě zemských rozpočtů království Českého se to nejjasněji pochopí. Na r. 1895 bylo nutno hraditi výpůjčkou schodek obnášející asi 16—18 % celého vydání zemského, na r. 1896 byl schodek uhrazovaný zemským dluhem již silně přes 20% a na rok 1897 bylo by potřebí uhraditi novým dluhem již plných 30% veškerých vydání, kdyby se nezvýšily přirážky k přímým daním státním.

Hospodářství toto je pravým hospodařením od desíti k pěti. Pokud se tak dělo dříve pouze v Haliči, kde již asi od r. 1883 podobným způsobem (dělání dluhů) si pomáhali od stálých schodků, nevěnováno zjevu tomu se stran povolaných přílišně pozornosti; nyní však, kdy zasažena těmito nesnázemi nejbohatší země, království České, uznává se již, že se něco ve prospěch zemských financí státi má a musí, ale neví se naprosto, co by se státi mělo, když stát všechny veřejné důchody spotřeboval pro sebe a stále ještě s novými a novými nároky vystupuje.

A přece zemská hospodářství opatřují to, co by jinak, kdyby nebylo autonomie zemské, nutně musila pořídíti státní správa, jako tomu je na př. v Uhrách. Země uhrazují veliký náklad na obecné školství, který by jinak patřilo hraditi ze státní pokladny. Tak v zemském rozpočtu království Českého je na obecné školství vydání ročních přes 9 mil. zl., školství obecné a střední na Moravě stojí zemi na 4 mil. zl. ročně atd. Kromě toho uložena zemským fondům péče o zemědělství, o meliorace, regulování menších řek; země vydávají miliony na zdravotnictví, na humanitní ústavy, jsou nuceny podporovati školy odborné, zvláště školy pokračovací, ba i k účelům vojenským v každém zemském rozpočtu jsou zařaděny dosti značné položky. Jedná-li se o nové komunikace: železnice, průplavy a splavnění velikých řek, klade stát pravidelně požadavek, aby třetinu, polovici neb i větší podíl veřejných nákladů k tomu cíli

věnovaných poskytla země. Při stavbě drah pak ministerstvo vojenství pravidelně takové činí nároky, že náklad stavební často o čtvrtinu, ano někdy až o polovici bývá vyšší, jen aby se vyhovělo strategickým potřebám v zájmu státním.

Podobně obtíženy jsou okresy a obce takovými břemeny, jež by musil nezbytně na sebe vzíti stát sám, kdyby se tyto samosprávné celky o ně nepostaraly. Okresy zakládají nové komunikace a udržují staré (okresní silnice a cesty), pečují zároveň se zemí o humanitní ústavy (nemocnice, chorobince, vychovatelny, chudobince, okresní stravovny atd.); obce pořizují budovy školní, pečují o jich udržování a správu, starají se o veřejnou bezpečnost a veřejné zdravotnictví, na ně složena je veškera tíha chudinství, hlavně pak je jim uloženo převeliké množství nákladných úkolů, které pod jménem přenesené působnosti jim odkázal stát a jež orgány obecní správy jsou povinny pořizovati zadarmo pod dozorem a dle přání správních úřadů státních.

Obce s vlastním statutem kromě toho musejí nésti samy veškerý náklad na školství obecné. Tak Praha na rok 1897 má řádných vydání na školy obecné 800.000 zl., kdežto mimořádná (na stavbu školních budov), která se opětují velmi často, vyžadují na tento rok skoro 400.000 zl.

Pro všecky vytčené úkoly zemská, okresní a obecní hospodářství nemají nijakých samostatných příjmů — nebéře-li se zřetel k několika nečetným obcím, které šťastnými náhodami udržely si soukromý majetek, z něhož většinu vydání obecních mohou kryti. Daně nepřímé, pokud jsou uvaleny na výrobu průmyslovou a obchod, naprosto vyhradil pro sebe stát, daně přímé rovněž plynou pouze do státních pokladen a zemím nezbyly tedy leč zcela bezvýznamné dávky z honebního práva, z hudebného, různé daně luxusní (na př. v Dolních Rakousích), jichž výnos se pravidelně páčí pouze na několik tisíc zlatých. Obce zavedly pro svůj obvod určité spotřební daně, kterými arci značně zkracují důchody svého občanstva nepřímo zdražováním veškerých předmětů takto zdaněných. Ale ani těmito nepřímými daněmi nemohlo obecní hospodářství vystačiti, ani nepostačují k tomu dále poplatky za různé podniky a výkony obecní, jako platy za vodu, za plyn, mostné, tržní dávky atd. Okresy pravidelně nemají vůbec žádných patrnějších samostatných příjmů vlastních.

V těchto nesnázích byla tedy samosprávná hospodářství odkázána hlavně na jediný rozhodně velmi nevhodný a nedostatečný zdroj příjmů, totiž na daně přímé. Daně nepřímé totiž není přípustno naprosto zvyšovati, leč jen pokud se to týče spotřeby v určitém místě, kterého prostředku již velmi záhy se chopily obce, vypisujíce t. zv. pivní krejcar, spotřební dávky z lihovin, z vína, z masa a z jiných konsumovaných věcí, nevystačily však s tím daleko a byly nuceny ohlížeti se po jiných zdrojích příjmů.

Ale také daně přímé jsou vyhrazeny státu i nezbylo tedy, leč státní daně přímé zvyšovati. To dělo se čistě mechanicky tak, že z každé daně přímé v té výši, jak je stát vybíral, byla stanovena jistá procenta pro potřeby autonomních celků, která obecní úřady zároveň s přímými daněmi od poplatníků vymáhaly. Tato procenta, o která byly daně přímé k účelům autonomním zvyšovány, zovou se přirážkami a podle různých potřeb, na které byly věnovány, jsou také různé přirážky: zemské, okresní, obecní, školní, náboženských obcí (kostelní), komorní, gremialní a společenstevní. Poněvadž potřeby všech těchto samosprávných celků a zájmových zastoupení (obchodních komor, společenstev živnostenských a j.) stále rostou, musily se přirážky také stále zvyšovati, a průměrně součet veškerých přirážek namnoze dosahuje výše státních daní přímých, ano často je značně přesahuje. Při výnosu daní přímých u nás tedy nesmí se pouze přihlížeti, kolik jich vymáhá státní pokladna, nýbrž nutno zároveň k tomu přičísti vše, co platí se autonomním celkům a na zájmové zastoupení. Výnos veškerých daní přímých je asi 115 mil. zl. ročně a veškerých přirážek k těmto daním vybéře se jistě asi ke 100 mil. zlatých ročně.

(Dokončení.)

MENŠÍ ZPRÁVY.

Národohospodářské.

Průmyslové a obchodní školství ve státním rozpočtu na r. 1897. Z úhrnného nákladu na vyučování 17,170.671 zl. připadá na university 4·96 mil., na střední školy 6·7 mil. a na školství průmyslové a obchodní 2,833.788 zl., z čehož zase připadá 1·29 mil. zl. na umělecko-průmyslové a státní průmysl. školy, 975.000 zl. na odborné školy pro jednotlivá odvětví průmyslová, 88.300 zl. na školy řemeslnické, 88.800 zl. na veškeré školství obchodní, 250.900 zl. na školství pokračovací, 38.000 zl na musea a spolky průmyslové, a zbytek na školy kreslířské a modelářské, na dívčí školy průmyslové, na stipendia, učební pomůcky, studijní cesty, kursy pro učitele škol pokračovacích, konference učitelské a pod. Nestejný loket ke školství českému a německému, k Vídni a Praze i letos je patrný. Vídeň má 1 školu umělecko-průmyslovou, 2 státní průmyslové, 2 učebné a pokusné ústavy (fotografický a kožní) o nákladu 296.500 zl., Praha 1 školu umělecko-prům. a 1 státní prům. o nákladu 149.100 zl. Vídeň má dále ústřední kurs krajkářský, 2 odborné školy (pro umělé vyšívání a pro textilní průmysl), vzornou dílnu pro košíkářství a 3 školy kreslířské, Praha nemá ani jediné školy odborné

nýbrž toliko prostředkem. Ale s touto úpravou nerozlučně spojeno by bylo provedení meliorací v obvodu scelovacím. Skutečné poměry, povaha půdy, potřeba rolnictva a pod. rozhodovaly by o tom, mělo-li by v určitém případě více hleděno býti k skládání pozemků ve větší parcely, aneb k provedení meliorací.

Účastníkům zabezpečen by byl vliv na provádění tím, že by tvořili dohromady družstvo zastoupené výborem s přesně ohraničenou pravomocí. K praktickému provádění vyslal by úřad, jemuž by svěřeno bylo řízení záležitostí scelovacích, na místo samé správního úředníka právnického a kulturního technika; tito připravili by za účastenství výboru účastníků potřebné plány. Úřad scelování řídící opatřil by sobě potřebných kulturně technicky vzdělaných sil snadno;*) byl-li by úřadem tím zemský výbor, užil by sil technické kanceláře zemědělské rady, po případě převzal by tuto kancelář do své správy.

Otázka nákladů scelovacích rozluštěna by mohla býti tak, jak stalo se zákonem ze dne 30. června 1884 při vodních melioracích. Určitou část nákladů uhrazovaly by veřejné fondy (státní a zemský); neuhrazený zbytek zapraven by byl účastníky samými.

Obmezíme se jen na tento nástin zásadní myšlénky, jak by otázka tato u nás mohla býti zemským zákonem upravena, nepouštějíce se do podrobností.

Jen tolik budiž ještě na konec připomenuto:

Míníme-li vážně upraviti otázku scelovací u nás, máme před sebou cestu dvojí: Cesta pohodlnější záleží v tom, že doplníme říšský zákon komasační příslušným zákonem zemským; tím ovšem zavedeme u nás složitou, těžkopádnou a nákladnou komasaci úřední prováděnou zvláštními státními úřady scelovacími bez spolupůsobení občanstva. Méně pohodlnou, ale názorům obyvatelstva spíše svědčící a následkem toho i úspěšnější bude cesta druhá, záležející v tom, že upravíme scelování bez ohledu na zákon říšský zvláštním zákonem zemským způsobem tuto ukázaným.

Není-li program nového sdružení zemědělského jen pouhým heslem, nýbrž panuje-li upřímná vůle program ten též provésti, nechť neobmezí se sdružení toto v otázce scelovací na prosté prohlašování, že scelení jest pro rolnictvo zapotřebí; sdružení to nechť zaujme pevné stanovisko, jakým způsobem v zájmu rolnictva měla by tato otázka býti upravena, a nechť vystoupí s propracovanými návrhy, aby provedeno bylo to, na čem se rozhodlo.

*) Theoreticky k tomu připravované síly poskytne kulturně-technické oddělení zřízené při českých vysokých školách technických.

Hospodářství sborů samosprávných.

Napsal *Jan Koloušek.*

I. Nedostatky autonomního hospodářství přirážkového a jeho neudržitelnost.

(Dokončení.)

Jestliže tedy daně přímé u nás byly velmi nedokonale založeny, jestliže jsou naprosto zastaralé a zcela nerovnoměrně a tedy nespravedlivě rozměřeny, jak v tomto listě to již loni bylo dolíčeno, tyto nerovnosti, nespravedlivosti a citelné křivdy se jen přirážkami zcela mechanicky vypisovanými těžce stupňují a přiostřují. Namnoze se tím jednotlivci sahá až na výtěžky jeho práce, kterých nutně potřebuje k nuzné výživě své a svých příslušníků. Považme jen, že v některých obcích na stavby škol anebo jiné mimořádné potřeby se vypisovaly obecní přirážky 200—400% daně přímé a že k tomu přistoupily ještě ostatní přirážky samosprávné, a pochopíme snadno, že tlak těchto veřejných dávek musil se zdáti nesnesitelným. Pozemková daň u nás byla na př. vyměřena na 22·7% čistého výnosu katastrálního a když tedy přirážky v takových mimořádných případech činily 300% daní přímých, bylo nutno přes 90% čistého výnosu katastrálního věnovati na různé dávky veřejné, tak že vlastníku půdy zbývalo ne celých 10% tohoto výnosu. Co jiného tu takový zemědělec byl nežli vlastně hubeně placeným výběrčím daně? Arci katastrální čistý výnos je odhadnut velmi mírně, ale jsou i taková léta hubená, že se vyššího výtěžku nedocílí nebo že zisk katastralního výnosu ani nedosahuje. A jaká byla situace poplatníkova tehdy, když na př. byl zadlužen, nač se při vyměřování daní přímých nebéře pražádného zřetele?

Při dani výdělkové a důchodové z průmyslového podnikání pro menší živnostníky nebylo ani té omluvy, že daňový výnos byl by vždy odhadován mírně a šetrně. Berní inspektor měl tu takovou libovůli, že mnohý byl velmi citelně zasažen již samou daní přímou; oč hůře bylo mu, když k tomu pojily se bezohledně všechny přirážky samosprávné! V té příčině nebyl brán k takovým případům naprosto žádný zřetel. Daň, jak byla vyměřena státními finančními úřady, považovala se již za úplně správnou a bezvadně vyměřenou a přirážka se ustanovila pro všechny poplatníky stejným procentem. Ani k tomu se nehledělo, aby šetřeno bylo poplatníků slabších, zemské a pravidelně i ostatní bernictví si takovými problemy nelámalo hlavy, a když činila potřeba neukrytá na př. 30% všech daní přímých v obvodu autonomním vybíraných, ustanovila se také pro všechny poplatníky stejná 30%ní přirážka.

Šetření poplatníků slabších a značnější obtížení poplatníků silnějších, k placení způsobilejších,

nenalezlo nikde v zemských ani okresních rozpočtech výrazu; pouze částečně k tomu je brán zřetel při výdělkové dani od obecních zastupitelstev ve Vídni a v Praze, kde poplatníci do 3·40 zl. daně výdělkové platící jsou osvobozeni od obecních přirážek, kdežto poplatníci s vyššími sazbami daňovými platí v určitých třídách tím větší přirážky, čím vyšší je daň.

Pro finance zemské progressivní přirážky zároveň s osvobozením nejmenších poplatníků navrhoval loni na sněmu království Českého posl. Kaizl. Čtenářům t. l. návrhy ty byly již s dostatek vyloženy navrhovatelem samým, ale je jim jistě také jasno, že není naděje, aby sněm tak, jak je složen, chtěl kdy přistoupiti na podobné návrhy. Vždyť zástupcové velkých statků a velkého kapitálu mají na sněmu většinu a nikdy by nepřipustili, aby jich přirážky zemské byly zdvojnásobeny nebo snad ještě značněji zvýšeny. Opírali se dosud velkostatkáři zvýšení přirážky zemské vůbec jen z toho důvodu, aby nebyli příliš obtíženi, ačkoli neukrytý schodek zemský dosahuje již téměř 30% veškerých vydání zemských.

Stoupající potřeba zemská však již nemůže ani býti ukryta přirážkami. Platy učitelstva obecných škol a měšťanských, třeba byly nedávno upravovány, jsou dosud velmi nedostatečné a objeví se tím chatrnějšími, až budou konečně zlepšeny platy úřednictva hlavně v nejnižších třídách dietních. Kromě toho musí země částečně převzíti na sebe starost o chudinství, jako to učinili již na př. v Dolních Rakousích; potřeba ta bude tím naléhavější, až bude v působnosti nový zákon domovský. Také dopravnictví, zdravotnictví a hlavně péče o zemědělství a živnostnictvo drobnější budou vyžadovati nepoměrně vyšších nákladů nežli dosud. Kromě toho všechny jiné odbory, jako rozvoj školství všeho druhu, zařízení dobročinná a ústavy humanitní a polepšovací budou ve stálém vzrůstu, třeba jen přiměřeném ke vzrůstu obyvatelstva, vyžadovati pořáde větších nákladů. Dosavadní přirážky jsou již nadobyčej zvýšeny, tak v Haliči stanovena přirážka zemská na 63%, na Moravě na 45%, v Čechách byla dosud 39%, ale nejspíše bude zvýšena na 46%.

V království Českém by se již musila vybírati přirážka asi 56%, aby se dosavadní schodek mohl ukryti. Poněvadž kromě toho přirážky okresní ve většině okresů dosahují a přesahují 20%, přirážky obecní, jsou-li mírné, činí aspoň 30%, přirážky školní a kostelní dohromady také asi málo kde jsou pod 20%, je patrné, že celková výše všech těchto přirážek by musila obnášeti 110 až 130% všech daní přímých a lze stále čekati v budoucnosti ještě značné deficity autonomních hospodářství, které všemi těmito přirážkami nebudou naprosto uhrazeny.

Proti rostoucím potřebám samosprávných hospodářství jsou naopak daně přímé, na které bude lze přirážky uvaliti, po většině vzrůstu neschopné. Tak daň pozemková je kontingentovaná a kontingent její byl snížen ze 37½ mil. zlatých na 35 mil. zl.; podobně bude kontingentována nová daň výdělková a kontingent její poroste sice o 2·4% pouze ve dvouletém období, ale za to bude patrně i snížen, jestliže dá nová osobní daň důchodová trochu značnější výtěžek. Zbývá tedy jen daň domovní a daň ze závodů podrobených veřejnému účtování, které mohou patrněji vzrůstati, ale ty mají největší význam zrovna jen pro hlavní a sídelní město Vídeň a částečně ještě také pro Prahu, a to v daleko nepatrnějším rozsahu, a rozhodně nelze čítati na takový vzrůst, aby si tím hospodářství zemské a obecní nějak zvláště pomoci mohlo. O dani rentové netřeba ani mluviti, celkový její výnos odhaduje se nejvýše na 3 mil. zl. pro celé území státní, na jednotlivé země z toho přijde zcela nepatrná částka, poněvadž i tato daň z valné části se bude vybírati ve Vídni.

V těchto poměrech také nová oprava berní přímých nepřinesla značnější nápravy ani financím zemským, tím méně brán byl při reformě té jakož i při navrhovaném zvýšení berní nepřímých zřetel na okresy a obce, a jestliže dosud již bylo postavení autonomních celků svízelné, obtíží těchto nepoměrně přibude po zavedení nové osobní daně důchodové, na kterou nesmí býti uvalena žádná přirážka vůbec. Kterak tím různé samosprávné celky budou dotčeny, i jaká by se mohla v té příčině najíti pomoc, o tom vyloženo bude příště.

Zemský jubilejní úvěrní fond maloživnostenský.

Píše JUDr. *Rudolf Pilbauer.*

I.

Petice pražské obchodní a živnostenské komory, podaná v loňském zasedání zemského sněmu království Českého v příčině zřízení zemského úvěrního fondu ku povznesení úvěru malého živnostnictva (řemeslnictva i malých obchodníků) na každého bez rozdílu, byť třeba i v mnohé podstatné věci nemohl se vším všudy souhlasiti, co a jak navrhuje, musila působiti rozhodně příznivým, silným dojmem promyšleného, na solidním studiu založeného návrhu, pronikajícího k samému jádru dnešní tak zv. otázky maloživnostenské, totiž umožnění skutečného osobního úvěru maloživnostenského. Působila tím příznivěji, čím hůře u nás dosud všechna téměř myšlénková práce v tomto směru omezovala se na smýkání a vláčení nejrůznějších demagogických hesel po tuctových schůzích živnostenských, voličských i parlamentních.

chuti k obtížnému vymáhání náhrady na obci domovské.

Přijetím návrhu našeho byla by zjednána náprava v tomto směru a zároveň učiněn konec sporům regresním, jejichž malichernost právě zde, kde se jedná o skrovné obnosy dočasných podpor, zabíhá až do krajnosti.

Máme za to, že by k provedení návrhu našeho nebylo ani třeba měniti říšského zákona o právu domovském, který, jak známo, ukládá péči o chudé obci domovské. Ustanovení zákona v této příčině zní totiž do slova takto: »Pokud zaopatření chudých (Armenversorgung) v obci přesahuje povinnosti a prostředky těchto (odst. 1.) ústavů a nadací, jest úkolem obce své příslušníky v případě zchudnutí podporovati« (odst. 2. § 22. cit. zák.). Již terminologie, které tu zákon užívá, nasvědčuje tomu, že míní jen zchudnutí trvalé. Názoru tomuto dostalo se potvrzení legálním výkladem, který novela k domovskému zákonu nedávno přijatá v § 2. podává o slově Armenversorgung, ustanovujíc v § 2.: »Osvobození od školného platu dětí školu navštěvujících, jakož i požívání stipendií, konečně podpora jen přechodně poskytnutá nepovažují se za úkony chudinského zaopatření« (»sind nicht als Akte der Armenversorgung anzusehen«).

Naše nynější soustava práva domovského převzata jest z práva bavorského s mnohými vadami; je-liž to rozumno stanouti v půl cesty a nepřejmouti také ustanovení, které v Bavořích slouží právě k tomu, aby vyrovnávalo nedostatky při soustavě práva domovského nezbytné?*)

Hospodářství sborů samosprávných.

Napsal *Jan Koloušek.*

(Dokončení.)

II. Vliv opravy berní přímých a nových i zvětšených daní spotřebních na samosprávné finance

Ministr Steinbach podle vzoru pruského ministra Miquela chtěl při své reformě berní přímých míti na zřeteli také hospodářství samosprávných celků. Arci pokusy v té příčině dopadly velmi nedostatečně a daleko hůře nežli v Prusku.

Při tom bylo pamatováno, a to měrou velmi nedostatečnou, jedině na finance zemské. Na okresy a obce nejen se ničeho z úpravy daní nedostane, nýbrž dosavadní zdroje důchodů jejich jsou považlivě ohroženy. Jak to lze srovnati s novými, velmi těžkými břemeny, které na př. nový zákon domovský větším obcím nadělí, i kterak hospodářství obecní budou moci dostáti tolika úkolům stále vyšších nákladů požadujícím, na to se úplně zapomnělo, a naši ministři financí neuznali za potřebí všímati si bídy samosprávných korporací. Jakým právem státní správa chce tedy od okresů a obcí nových a nových služeb, které by si jinak sama nákladně musila pořizovati, když dosavadní nouzi těchto hospodářství nejen ničím na pomoc přispěti nechce, nýbrž ještě ve prospěch státní pokladny míní skonfiskovati to, čím si hlavně dosud obecní správy své potřeby neodbytné kryly?

Nové zákony o opravě daní přímých nabudou platnosti počátkem r. 1898. Celkový výtěžek daní těch pro státní pokladnu má zůstati týž, či má vlastně sice vzrůstati, ale jen o to procento, o které průměrně až dosud se zvětšoval. Podle toho pro rok 1898 budou výnosy ty asi (dle návrhů bývalého berního výboru říšské rady):

z daně pozemkové (kontingent) .	35	mil. zl.
z daně domovní	35½	„ „
z daně výdělkové a důchodových asi	49	„ „
a k tomu výlohy nového zdanění asi	1¼	„ „
Celkem tedy asi . . .	121¾	mil. zl.

Tento obnos (nebo přibližný podle stavu, jaký by na rok 1898 dle platných dosud ustanovení připadal) musí státní pokladna sehnati, ať si výtěžek nové osobní daně důchodové bude jakýkoli.

Podle přijatých zákonů sleví se však především z daně pozemkové 10%, t. j. 3½ mil. zl., z daně domovní (mimo 5%ní daň z domů od činžovní daně osvobozených) také 10% či zrovna asi 3½ mil. zl., a z daně výdělkové sleví se tolik, aby vynesla kontingent 17·732 mil. zl., tedy sleví se téměř asi 5 mil. zl., konečně státní pokladna musí dostati 1¼ mil. zl. (vlastně 1·2 mil.) na zvětšené náklady berní. Tím padne na slevy daní a výlohy berní asi 13¼ mil. zl. a snad po případě i více. Na to z dalšího výnosu stát odkáže zemským fondům dohromady 3 mil. zl. Tímto způsobem by musila nová osobní daň důchodová dáti výtěžek 16¼ mil. zl., aby z ní státní pokladna neměla škody.

Kdyby výtěžek osobní daně důchodové byl vyšší — a to se všeobecně očekává — užije se ho k dalším slevám daní: a sice z daně pozemkové sleví se ještě 5%, t. j. 1¾ mil. zl., z daně domovní 2½%, tedy asi ⅞ mil. zl., z daně výdělkové asi 1¼ mil. zl. (čtvrtina dřívější slevy) a daň z podniků veřejnému účtování podrobených sníží se z 10½% na 10%, tedy asi o 1 mil. zl. Celkem tyto další slevy budou činiti skoro 5 mil. zl., tak že by důchodová daň osobní mu-

*) Novela z 17. června 1896 č. 30 k bavorskému zák. domovskému ustanovuje: „Wird in einer Gemeinde fremden Personen, welche sich unmittelbar vor Eintritt der Unterstützungsbedürftigkeit mindestens 6 Monate lang freiwillig und ununterbrochen in der Gemeinde aufgehalten haben, Krankenhilfe oder Unterstützung zur Bestreitung des Lebensunterhaltes gewährt, so tritt . . . ein Ersatzanspruch gegen die Heimatgemeinde nur ein, wenn und soweit die Hilfeleistung über vier Wochen fortgesetzt worden ist.

sila vynésti nejméně 21¼ mil. zl. hned první rok (1898), aby všechny tyto slevy byly možné.

Teprve kdyby něco přebývalo přes sumu 21¼ mil. zl., rozdělovalo by se mezi zemské fondy a státní pokladnu rovným dílem. Tento další podíl zemských fondů z osobní daně důchodové je ovšem velmi problematický a bude pro první léta i dle výpočtů největších optimistů rozhodně zcela nepatrný. Nebudou moci země tedy čekati větší zisk z úpravy daní přímých nežli prozatím 3 mil. zl. ročně.

Je zajímavé porovnati, kterak by zemské fondy byly pochodily podle předloh Steinbachových: po srážce výloh 1·2 mil. zl. mělo jim připadnouti 20% z osobní daně důchodové, tedy při hrubém výnosu 21·2 mil. zl. by se jim dostaly 4 mil. zl., kdežto nyní pouze 3 mil. zl. Tak vůči předlohám Steinbachovým říšská rada pohoršila postavení zemí; teprve kdyby výnos daně důchodové dostoupil hned v prvním roce výše 24½ mil. zl. — čeho doufati nelze — byly by země stejně dobře na tom, jako podle návrhů Steinbachových.

Ale bohatší země, jako Čechy, Morava a Dolní Rakousy, budou ještě jiným daleko horším způsobem zkráceny. To, čeho se zemským fondům z osobní daně důchodové dostane, nebude se děliti podle skutečného výnosu této daně, nýbrž podle daní realních (pozemkové a domovní) v zemi vybíraných. Takovým způsobem nepřipadne království Českému ani 800.000 zl. z celé sumy 3 mil. zl., kdežto by podle výnosu daně důchodové dostalo se mu jistě přes 1 mil. zlatých a podle předloh Steinbachových aspoň 1¼ mil. zl.

Země tedy dostanou z úpravy daní jistě aspoň 3 mil. zl. Naproti tomu však odpadnou značné obnosy daní přímých, na které dosud zemské fondy mohly ukládati přirážky, neboť nová osobní daň důchodová nesmí podléhati ani přirážkám zemským aniž jiným samosprávným. Slevy na daních budou činiti celkem v nejvyšší sumě asi 17 mil. zl. a kromě toho ubude přirážkám asi 3 mil. zl. daně ze služného soukromých zřízenců (státní zřízenci neplatili přirážek), tak že celkem bude daní k přirážkám povinných asi o 20 mil. zl. méně. Tím ubude zemským fondům aspoň 9 mil. zl. na přirážkách, když dosavadní výše jich (průměrně asi 45%) zůstane nezměněna. Arci je úbytek pouze zdánlivý, protože si země mohou prostě slevy daní realních přivlastniti, což bude činiti asi 9⅝ mil. zl., zrovna skoro tolik, oč se jim na přirážkách méně sejde. Sleva daně výdělkové nedá se tak snadno od země skonfiskovati, jelikož se jí použije k úlevě nejmenších poplatníků a neuleví se poměrně všem stejně, jako tomu při dani pozemkové a domovní. Musí tedy zemské fondy již s nově upraveným nižším kontingentem daně výdělkové počítati a pouze jej za základ bráti, aby zrovna nepřetížily nejvyšší poplatníky, kterým se nedostane žádné slevy z daně výdělkové. — Kromě toho mohou země zvýšiti přirážky, k čemu v nynější své nouzi jistě sáhnou.

Výsledek berní reformy tedy celkem pro zemské fondy je ten, že musí slevy daně pozemkové a domovní pro sebe vzíti, aby neměly z úpravy daní přímou škodu a že pouze tehdy, když tak učiní, budou míti nepatrný zisk asi 3 až 4 mil. zl. ročně.

Je viděti z toho, jak málo nicméně reforma berní také zemským fondům přispěje. Království České, které již zápasí s ročním deficitem přes 5 mil. zl., dostane sotva 800.000 zl. z výnosu berní přímých a kdyby přirážky zemské silně zvýšilo, nepostačí to přece nikterak na ukrytí celého deficitu, při čemž se ještě nebral zřetel na to, že potřeby na hospodářství zemské stále porostou, kdežto důchody zůstanou po většině stejnými.

Ale nepoměrně hůře bude ostatním samosprávným celkům, kterým reforma berní nedává vůbec žádné náhrady za ušlé důchody přirážkové. Výnos daní přímých přirážkám podléhajících (pozemkové, domovní, výdělkové, rentové a z vyššího služného) ztenčí se asi o 20 mil. zl.; a jak již bylo vyloženo, slevy ty si musí přivlastniti zemské fondy, a proto obce každým způsobem budou již na přirážkách zkráceny. Zvláště se to jeviti bude ve velikých městech, kde výdělková daň je velmi důležitým činitelem, poněvadž slevy z této daně samé budou dohromady činiti přes 7 mil. zl. (když čítáme také slevu podnikům podrobeným veřejnému účtování) a kromě toho na bývalé dani ze služného ubudou asi 3 mil. zl. Větší část těchto slev bude se zrovna vztahovati na velká města a proto právě jim také nejvíce důchodů ubude.

Vídni chce stát ovšem dáti jistou náhradu tím, že jí přenechá určitou část výtěžku z potravní daně. Také tato pomoc je pouze nedostatečna, ale ostatní města nemohou ani na to počítati. Dosud si této situace obce ani snad nebyly pořádně vědomy, aspoň stížnosti na to s jich strany jsou velmi řídké a rozhodně málo důrazné, ale bída ta teprve tenkráte se přísně dotře na oči obecním správám, až berní zákony nabudou za rok plné platnosti a bude třeba podle změněných okolností sestavovati obecní rozpočty.

Důležitá pro obecní a okresní hospodářství jsou ustanovení, kde se má předpisovati daň výdělková podnikům podrobeným veřejnému účtování. Daň ta bude vynášeti prvým rokem asi 19—20 mil. zl. a tedy má zajisté veliký význam pro přirážky okresní a obecní.

Má-li podnik k veřejnému účtování povinný sídlo své v místě, kde se zároveň provozuje, vyměří se mu daň celá pro to místo. Je-li místo provozovací jinde nežli sídlo podniku (správní rady), připadá na sídlo 20% daně, na místa

provozovací 80%, která se rozdělují podle toho, jak které místo provozovací k výtěžkům přispělo; obchodní podniky, pojišťovny a úvěrní ústavy mají polovinu daně předepsánu pro své sídlo, polovinu v místech provozovacích dělenou dle toho, jaký je výtěžek v jednotlivých místech: Podnikům plavebním předpíše se 80% daně v sídle společnosti, pokud jsou však také mimo vnitrozemí, 90%; pouze 20% (po případě 10%) daně vypisuje se v místech, kde jsou stanice, loděnice atd.

Z těchto ustanovení je zřejmé, že většina této daně bude předpisována ve Vídni, nebo tam mají sídla největší banky, pojišťovny a většina akciových společností. Na př. paroplavební společnost severozápadní, která provozuje plavbu po Labi, bude platit ve Vídni 80 procent daně, protože má sídlo své ve Vídni a tam také budou jí předpisovány z této daně přirážky.

Z podniků železničních bude se platit 10% daně v sídle dráhy (to zase je po většině Vídeň, nyní zvláště při všech lokálkách, na které stát přispívá). Jde-li dráha touž zemí, kde je sídlo podniku, bude v obci sídelní vypsáno dalších 15% (tedy pro dráhy procházející Dolními Rakousy se především $10 + 15 = 25$% daně vyměří pro Vídeň). Zbývajících 75% — po případě 90%, když sídlo podniku není v zemi, kterou dráha prochází — rozdělí se na všechny země, kudy dráha jde, dle délky trati; z tohoto předpisu daně tři čtvrtiny připadnou obci, kde je správa dopravní (Betriebsleitung), nebo hlavnímu městu, když v zemi není dopravní správy. Tři čtvrtiny tyto předpíšou se ve hlavním městě země při všech drahách státních; tak by na př. pro Českou západní dráhu bylo 10% daně předepsáno ve Vídni, 67½% v Praze a 22½% ve všech obcích, kudy dráha jde, podle placených daní přímých. Kromě toho pojata jsou v zákon přechodní ustanovení pouze na šest let, pokud v sídle drah (hlavně ve Vídni) dosud se předpisovalo 40% daně.

Pro železnice, které stát nabude ve vlastnictví, platí ustanovení přechodné, a to pro dobu 15 let prvních, v nichž postupně se ujímá bývalému sídlu dráhy předepsané daně tak, aby po patnácti letech bylo vyhověno zplna již předpisům předešlým o místě daně výdělkové. —

Jakkoli již úpravou berní přímých obecní důchody budou značně umenšeny, přece horší rána ještě je očekává, až povolí příští říšská rada vládě zvýšení daní spotřebních. Daň z líhu, daň z piva a z cukru má vynésti státní pokladně nových asi 40 mil. zl. ročně. Dosud obce vybíraly dávky výčepní z piva a líhovin a kryly tím značnou část svých obecních deficitů. Zdražovaly se tím sice potřeby obyvatelstva místního, ale obec musila bráti, kde se co dalo. Na příště se tyto důchody zajisté značně uskrovní. Zvýšená daň z piva a líhovin měla by v zápětí zajisté značné uskrovnění spotřeby, kdyby zároveň dávky obecní z těchto nápojů zůstaly stejně vysokými nebo kdyby snad i vstouply následkem umenšených stálých důchodů obecních. Ale stát chce zvýšením daní docíliti většího výtěžku pro státní pokladnu a nikoli nechce staviti tímto způsobem pijáctví. Je zcela tedy přirozeným důsledkem toho, že finančnímu ministerstvu není lhostejno, jaké dávky obce z nápojů líhových budou vybírati. Proto také zároveň se zvýšením daní spotřebních má se obecním zastupitelstvům omeziti dosavadní právo vypisovati, jak dle potřeby uznají, pivní a kořaleční krejcar. Obce budou nuceny po případě i dosavadní pivní krejcar snížiti, pokud je již příliš vysoký, a nedovolí se jim rozhodně jej zvyšovati.

Tak budou důchody obecní opětně zkráceny, aby stát mohl více z nepřímých daní vytěžiti. Že daně nepřímé jsou u nás již beztoho nadobyčej vysoké, kdož by o tom pochyboval? Daní spotřebních a cel je na r. 1897 rozpočteno skoro 176 mil. zl. a čistý výnos státních monopolů preliminuje se na 77¼ mil. zl. Kromě daní výčepních a daně z cukru bude zvýšeno clo na petrolej a zavedena vysoká daň na sirky (místo projektovaného monopolu), vším tím vzrostou daně spotřební asi o 50 mil. zl., tak že roční příjem ze spotřeby zároveň s výtěžky monopolů a cla bude činiti jistě přes 303 mil. zl., čili na hlavu více než 12½ zl. Platila by tedy na př. šestičlenná rodina průměrem pouze spotřebních daní ročně přes 75 zl., co je povinnost jistě obrovská, když se uváží poměrná chudoba našeho občanstva. Odtud také si vysvětlíme velikou drahotu živobytí v rodinách přes to, že ceny zemědělských plodin tak neobyčejně poklesly v ceně. —

Stát naproti tomu obcím neníní žádných nových důchodů opatřiti, ale stále více výkonů v t. zv. přenesené působnosti bude od obcí vymáhati. Že to povede k velikým nesrovnalostem a přetížením sil obecních, o to prozatím se nikdo nestará, o to ať postará se budoucnost sama!

Pouze fondům zemským chce ministr financí prý asi 10 mil. zl. ze zvýšených daní přímých popustiti. To prozatím jsou ještě jen sliby, které na př. může velmi pěkně ministr vojenství novými požadavky pohatiti. Ale i kdyby na krásně sliby ty se splnily, nebude tím ani veškerá bída zemských financí zažehnána, obce pořáde nebudou míti z čeho svá vydání krýti!

Je jasné, že tu není jiné nápravy, leč jíti po příkladě pruském. Daně realní ať se přikážou zemím, které by tím mohly prozatím postačiti, a přirážek by pak mohlo užiti se na krytí výloh okresních a obecních. Stát by si musil hledati náhradu v nové osobní dani důchodové přiměřeným jejím upravením, zejména přitužením pro důchody vysoké.